



75 år

1936 - 2011

Lyskultur  
norsk kunnskapssenter for lys





# Lyskultur 75 år, 1936 - 2011

- Stiftet 15. desember 1936, og het da Selskapet for Lyskultur
- Stiftere var i første rekke lampefabrikkene og elverkene
- Den første formann het Lars Berg
- Daglig leder var Arvid Lippestad
- Siden kom også representanter for brukerne, elektroentreprenørene og elektrofirmaene, med
- I 1948 etablerte Selskapet for Lyskultur "Norsk Lysteknisk Komité"
- I 1970-årene så de første publikasjonene dagens lys, Luxtabellen, Kontorbelysning og Butikkbelysning var blant de første
- I 1990 ble arrangementet Månedens Bygg introdusert
- I 1993 kom det første årlige magasinet Lysåret ut, dette ble utgitt frem til 2003
- I 1996 kom første blad Nytt fra Lyskultur produsert av et trykkeri
- I 1997 ble nåværende administrerende direktør Petter N. Haug ansatt
- I 1999 Lyskultur fikk egne nettsider [www.lyskultur.no](http://www.lyskultur.no)
- I 2001 ble magasinet LYS lansert for første gang
- I 2005 ble en ny retning for vedtatt på årsmøtet og man etablerte begrepet Norsk kunnskapssenter for lys
- 2007 ble konferansen LYSDAGEN etablert som den største nasjonale møteplass for lys
- I 2009 startet utfasing av glødelampen og Lyskultur var flere ganger i nasjonale medier, blant annet NRK TV
- I 2010 lanseres Lyskulturs publikasjoner i elektronisk utgave



Torgeir Sogge (til venstre) og Einar Falk

## Lys og Lyskultur i utvikling

I denne beretningen om Lyskulturs historie vil vi i tillegg til de første 70 årene, ta for oss de fem år som er gått siden vi i 2006 fylte 70 år. Samlet sett er de fem årene som fører Lyskultur frem til 75-årsfeiringen, noen av de mest aktive i organisasjonens historie.

Til å samle historien har vi fått to av Lyskulturs støttespillere gjennom mange år, og som i sin pensjonisttilværelse fremdeles holder koken. Æresmedlemmene Torgeir Sogge og Einar Falk gjør et dypdykk i Lyskulturs arkiver og henter frem noe av det de gjerne ville dele med medlemmene og andre interesserte.

Vi takker alle som er med å gratulere Lyskultur gjennom rubrikkannonsene og som har gjort det mulig å få trykket dette jubileumsheftet.

# Forord

Lyskultur – norsk kunnskapssenter for lys - fyller 75 år. Det er en ytterst vital 75-åring som jubilerer! Medlemsorganisasjonen er mer aktiv enn noensinne, både i kraft av medlemsmassen og administrasjonen som besørger den daglige driften.

Helt fra den spede begynnelse i 1936, har "riktig bruk av lys" stått sentralt og målet har vært å formidle kunnskap om lys med og blant medlemmene og til samfunnet for øvrig.

I de 75 årene som har gått har organisasjonen gjennomgått en formidabel utvikling på flere områder. Teknologien har utviklet seg og kunnskapen om lys i takt med dette. Vi har satt flere aspekter ved lys på agendaen; fra det elektrotekniske og funksjonelle til estetikk og design, helsemessig påvirkning og energiforbruk. Organisasjonens medlemsmasse har blitt bredere og medlemsantallet er mangedoblet fra 1936 til 2011. Vi har tatt i bruk stadig nye kanaler for formidling. De senere årene har Lyskultur utviklet seg mye innen mediahåndtering og myndighetspåvirkning, og rollen som kunnskapsformidler er viktigere enn noen sinne.

I takt med at kompleksiteten ved lys øker, øker også mangfoldet i medlemsmassens interesser og forventninger. Fremover skal vi ha et fortsatt dynamisk Lyskultur som utvikler seg i tråd med medlemmenes behov.

På vegne av styret vil jeg få gratulere både medlemmer, tillitsvalgte og administrasjonen med 75-årsjubileet og uttrykke en stor takk til alle som gjennom årene har gjort en så flott innsats for lysets sak!

10. mars 2011



Toril Bache Jenssen  
Styreleder



Toril Bache Jenssen

# Historien om det elektriske lyset

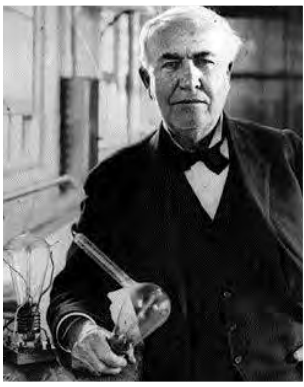
Den 21. oktober 1879 lyktes Thomas Alva Edison



i å forsegle en hesteskoformet tråd av forkullet bomull i en bortimot lufttom liten glasskule. Ved å føre elektrisitet gjennom tråden, begynte den

”å skinne som en aftenstjerne”, og ble registrert under US Patent Nr. 223.989 med betegnelsen glødelampe. Den lyste i 40 timer.

I september 1882 skrudde han så på bryteren som tente tusenvis av 16 candela pærer som kostet 40 cent for stykket. De skinte ut over fortauene og inne i husene til 85 henrykte pionérabonnenter i og rundt Pearl Street i New York. Deretter kom turen til resten av verden.



Thomas Alva Edison

Elektrifisering skulle bringe industriell utvikling, kommersiell ekspansjon, komfort i hjemmene og sikkerhet i gatene. Dette var et fremskritt inn i lyset for hele menneskeheten.

I 1880 årene ble den første norske elektroindustri etablert.

Først ute var Elektrisk Bureau med telefonapparater, siden med dynamoer og motorer. Imidlertid skulle det bli Frognerkilen Fabrikker, senere NEBB, som framstilte den første dynamoen i 1883.

Hakk i hel kom vårt første elektrisitetsverk Laugstol Brug i drift 1885 med formål å selge strøm til borgere i Skien. Deretter kom Hammerfest, Kristiania og Lillehammer som de første. I 1891 var Hammerfest den første byen i Norge og Nord-Europa som hadde elektrisk gatebelysning. I Hammerfest begynte man tidlig å interessere seg for elektrisitet som energikilde til belysning. I slutten av september 1880 så de en prøve på elektrisk belysning. I april 1885 vedtok generalforsamlingen i Samlaget å avsette 2000 kroner til

et fond for elektrisk lys. Tirsdag 10. februar 1891 skriver Finnmarksposten:

*”Hammerfest i elektrisk belysning*

*De tre siste aftener har forsøkene med byens nye gatebelysning falt særdeles heldigt ut, uaktet storm og sne har gjort det overmaade besværligt at holde ledning og lamper i orden. Med en makeløs ufortrødenhet har imidlertid ingeniør Raeburn - som har forestaaet anlegget - arbeidet for at faa det i beste gjenge - og det later ogsaa til at ville lykkes ham. Den straalende belysning gjør naturligvis stor lykke hos byens folk, som om aftenen ferdes tallrik ute for rett at nyde og beundre det prektige lys som frembringes paa en saa ufattelig maade. Her staar nok manges forstand stille - og det tør neppe være saa ualmindelig at faa høre spørsgmaal . som vi gjorde det forleden - om hva slags olje der benyttedes til lamperne.”* Man ser at framveksten av elektrisk kraftforsyning den



Hammerfest

første tiden, var nær knyttet til anskaffelsen av elektrisk belysning, og derfor ble elektrisitetsverkene den gang kalt lysverker.

Pioner i lysfaget var Lars Berg som i en 12 års periode reiste land og strand rundt og holdt foredrag om praktisk lysanvendelse. Dette fant han helt nødvendig,

da det kom en mengde nytt elektrisk utstyr på markedet som var ukjent for datidens installatører.

Fagpresse og aviser trykket villig artiklene fra hans hånd. Det ble etter hvert klart at det var behov for en sentral og nøytral organisasjon som kunne videreføre informasjonsarbeidet.



Lars Berg



# En kort historisk oversikt med Lyskulturs daglige ledelse og styreformenn fra 1936 til i dag

## Årene 1936- 1941

Selskapet for Lyskultur ble stiftet 15. desember 1936. Selskapets primære formål var å arbeide for en riktig og rasjonell belysning i vårt land, og for forståelse av den betydning riktig belysning har på alle områder. Det første styret bestod av Lars Berg, formann, Jo Polak, viseformann og Sverre Young, og varamenn var K.U. Wahlstrøm, E. Johannesgård og Haga.

Daglig leder ble den allsidige fagmannen Arvid Lippestad. De tunge og viktige interessegruppene var representanter for lampefirmaene og elverkene, men etter hvert kom representanter for brukerne, elektroentreprenørene og elektrofirmaene med i styret.



Klasserom fra 1940-tallet

Prioritert arbeid det første driftsåret var en kampanje sammen med Norges Håndverkerforbund og elverkene for lys i håndverk og mindre industrielle bedrifter under slagordet "Godt lys – ditt beste verktøy". Det ble utarbeidet 5 forskjellige flygeblad og det ble solgt i alt 11.000 flygeblad og 56.000 klebemerker. Det ble holdt 58 foredrag i 32 byer, og anslått at samlet antall tilhørere var 6.500 mennesker.

I 1940 ble det gitt ut 3 brosjyrer, en for kontorbelysning: "Det er andre tider nå", en for butikk og reklamebelysning: "Lyset selger" og en for hjemmebelysning: "Moderne betraktninger over nytte og hyggebelysning i hjemmene". Det ble gitt rådgivning til elverkene og informert gjennom aviser og tidsskrift.

## Årene 1941 – 1968

Med Rolf Aspestrand som daglig leder kom de teoretiske lysfaglige spørsmål sterkt i forgrunnen. Den personlige kontakten ble nok mindre, mye på grunn av krigen. K.U. Wahlstrøm ble formann etter Lars Berg i 1938 og ble i 1945 avløst av Chr. Lindboe. Gjenoppbygningen ble et aktuelt og viktig tema, og det ble fokusert på hjembelysning med foredrag, kurs og kampanjer for riktig å sette kreftene inn når materiell og kraftsituasjonen tillot det.



Rolf Aspestrand

Det ble satt ned en komité med representanter fra Norges installatørforbund, Norges Industriforbund, Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, Arbeidstilsynet og SL for å utarbeide en veiledning for arbeidsbelysning. I 1951 ble det gjort forsøk med å øke det faglige personalet ved å ansette en ingeniør for å avlaste daglig leder, men dette ble ingen varig ordning. Lyskultur hadde ikke bare den norske virksomhet å ivareta.

I 1948 ble selskapet for Lyskultur anmodet om å starte Norsk Lysteknisk Komité (av den internasjonale belysningskommisjonen CIE). Dette ble gjort for å ivareta norske lysfaglige interesser i det internasjonale samarbeidet. En annen side var det nordiske samarbeidet. I Sverige hadde man allerede i 1926 etablert et lysteknisk selskap, i 1947 kom Finland og i 1948 kom Danmark etter.

Det første Nordiske møtet ble holdt i Helsingfors i 1949, fulgt av et møte i Oslo 1950. Senere kom de nordiske møtene inn i rutine med møter hvert 4. år og dermed var regelmessige nordiske belysningskongresser etablert. 1960-årene startet med et stort gate- og veglysmøte med flere utenlandske foredragsholdere. Dette økte interessen for Lyskultur blant elverkene.

Lippestadts første oppdrag som æresmedlem var å utarbeide en ny utgave av publikasjonen Luxtabellen. En Luxtabell som i dag ville blitt kalt nøktern, men som den gangen var dramatisk endring fra den første. I utvalget var ellers Piro, Aspestrand og Løyland.

I midten av sekstiårene ble det satt fokus på skolebelysning. Det ble holdt en konferanse som satte spor i ettertid. Årsmøtene kom inn i rutine med arrangement i og utenfor Oslo annethvert år. Årsmøtene ble kombinert med stedlige arrangement som flombelysning i Bergen, flombelysning av Det Kgl. Slotts fasade og Dronningparken mv i Oslo samt gatebelysning i Sandefjord. Møtene samlet mennesker med innflytelse, og det ga gjenklang i presse og kringkasting. Årsmøteprogrammet var nå blitt så omfattende at møtet måtte vare 2 dager. Dette ble starten på de givende årene som fulgte.

Daglig leder Rolf Aspestrand gikk av for aldersgrensen i 1968.



Luxtabeller fra forskjellige epoker

## Årene 1968 – 1977

Det var en tøff oppgave Rolf A. Piro gikk til da han begynte i Lyskultur første desember 1968, da i nyleide lokaler på Grefsen. Piro hadde en betydelig kontaktflate både innenlands og utenlands fra sin tidligere virksomhet, og han ble fulgt opp av driftige styrer, der formann Per Egil Schøyen og hans nære kolleger i NEMKO gjorde seg bemerket.

Schøyen ble formann i foreningen 1978, og han hadde også vært en drivende kraft i NLK fra 1976 fram til 1980 da han ble avløst av Bjørgulv Løyland som formann. Etter en langt arbeidsliv ble Piro pensjonert.



Rolf A. Piro

I syttiårene ble det satt fokus på energiforbruket. Belysningen ble videreutviklet og gjort plassorientert.

Lyskultur anla en ny driftsform ved at det faglige innholdet ikke lenger ble presentert i referater, men i godt planlagte publikasjoner som markedet var villig til å betale for. Ett år var hele 10 publikasjoner under forberedelse.

Informasjonsarbeidet ble i en tid utført med leid hjelp, og for å lede dette ble opprettet en PR-komité. "Nytt fra Lyskultur" kom ut 6-8 ganger i året, hvert blad med 2 til 4 sider. Interessen for faglige spørsmål var stigende. Birger Hisdal, Hans Henrik Bjørset, og Arne Valberg, som hadde representert Norsk Lysteknisk Komité i CIEs komiteer, gjorde seg på denne tiden enda sterkere gjeldende i Lyskulturs arbeid utad.

## Årene 1978 - 1995

Johan Ihme ble ansatt som direktør og daglig leder i Selskapet for Lyskultur første oktober 1978. Dette markerte den endring at daglig leder ikke lenger hadde lysfag som bakgrunn, men informasjon. Det forutsatte et villig fagmiljø til støtte, og det hadde man.

Det norske lysmiljøet hadde på forskningssiden flere grupperinger med ulik innfallsvinkel:

- EFI/NTH: Lys og lysteknikk
- SINTEF/NTH: Dagslys
- Universitetet i OSLO: Lys og syn
- Oslo Lysverker: gatelys

Det skulle vise seg vanskelig, på grunn av økonomien, både å få bemannet grupperingene tilstrekkelig og gitt dem nyttige forsknings- og utviklingsoppgaver, så Lyskultur måtte tre støttende til. Hans Henrik Bjørset ble utnevnt til "Vice President Technical" i den internasjonale belysningskomisjonen CIE for perioden 1987-1991.

Lyskultur ga en årlig støttet på kr 10.000,- for å gjennomføre oppgaven. Bjørset ble i sitt arbeid med CIEs publikasjoner et viktig bindeledd mellom Lyskultur og CIE-organisasjonen. Et annet høydepunkt i 80-årene var Nordisk Belysningskongress -89 som ble holdt i Trondheim. Den omfattende og meget vellykkede konferansen ble ledet av dr. ing. professor Odd Arnesen med støtte av en samlet Norsk Lysteknisk Komité. Arrangementet var godt gjennomført både faglig og

sosialt med god deltakelse fra Norden, og CIEs president var til stede. På kongressen var det i alt 149 deltakere og 31 ledsagere. Det ble holdt 34 faglige foredrag og 21 plakatforedrag i lokaler på NTH i løpet av konferansen.

I midten av 80-årene, ble Nordisk Belysningskongress holdt i Reykjavik, med 6 norske foredragsholdere, 4 norske plakatforedrag og 77 norske deltakere. En annen stor opplevelse var årsmøte 1986 i Oslo med feiringen av 50-årsjubileet. Arrangementet varte i 3 dager med et allsidig program så vel faglig som sosialt. På årsmøtet møtte 103 deltakere og på arrangementene 173.



Johan Ihme

Lyskultur etablerte i denne perioden serien med månedens bygg. Et arrangement med bespisning,



Årene 1981 og 82 representerer et tidsskille for Lyskultur: det var i de årene man for første gang satset tungt på en markedsføringskampanje og innså at markedsføring og reklame måtte være en del av organisasjonens arbeid. Kampanjen het SE PÅ LYSET; her løftet bransjen i flokk for å fremme LYSETS sak overfor publikum, elektrobransjen, arkitekter, helsevesenet og presse. 15 firmaer deltok som sponsorer, i tillegg bidro også Nelfo.

Totalbudsjettet var på kr 500 000,-, et betydelig beløp den gang. I årsberetningen for 1982/83 står det: Kampanjen fikk meget god respons hos publikum og presse. 80 000 stk av brosjyren "Riktig lys i hjemmet" og 41 000 stk av brosjyren "Belysningsøkonomi" ble distribuert. Det ble delt ut 157 pressemapper og Lyskultur var representert i mange radio- og TV programmer.

Tidene forandrer seg; dagens media med internett som den fremste kanalen, fordrer at man tenker nytt når det gjelder markedsføring og kommunikasjon.



omvisning, faglig introduksjon og valgt faglig opponent som innleder til faglige diskusjoner. Arrangementet skulle vise seg å samle mange ledere og fagfolk og er fortsatt en meget aktuell møteplass i Lyskultur sammenheng. Knut Fredriksen ble avløst av Eirik Bjelland som formann i styret. Bjelland som formann og Jens-Dag Vatndal som nestformann.

## Årene 1995 -1996



*Torgeir Sogge*

Lyskultur hadde ellers mange baller i luften. Månedens bygg samlet mange tilhørere, men krevde god planlegging. Det ble holdt konkurranser om månedens belysning. Det var et sterkt ønske om å lage en mer utadrettet publikasjon enn "Nytt fra Lyskultur", Lyskulturs æresmedlemmer Torgeir Sogge og Arne Rud påtok seg oppgaven.

Den første utgivelsen av Lysåret kom høsten 1993 og siden kom en ny utgave hvert år frem til år 2003. En bok på 120 sider om lys og belysning krever mye arbeid og mange annonser for å være selvfinansierende. Da "Nytt fra Lyskultur" ble større og bedre fikk man også et konkurranseforhold om annonsene, men boken gav Lyskultur mye PR. Jonny Almvang sluttet som daglig leder i Lyskultur, allerede i 1996. forlot han Lyskultur.

## Årene 1996 - 1997

Daværende formann Eirik Bjelland ringte igjen Torgeir Sogge for å høre om han kunne overta jobben til ny kandidat var funnet. Sogge hadde da startet eget firma

At den daglige leder Johan Ihme falt bort høsten 1995 medførte for Lyskultur en stor forandring. I tiden før den nye daglige leder Jonny Almvang tiltrådte høsten 1995 fungerte Torgeir Sogge som daglig leder. Sogge ble valgt inn i styret og ble på denne tiden også æresmedlem av Lyskultur.

for lysrådgivning, men sa allikevel ja og ble sittende til en godt egnet kandidat ble ansatt. Lyskultur hadde en periode svært dårlig økonomi, og daværende styre, under ledelse av Gisle Heuch, fikk jobben med å få orden på økonomien.

I denne litt turbulente tiden var Lyskultur så heldig å ha Oddbjørg Sjøborg som sekretær. Hun var for Lyskultur et unikum og visste alt som foregikk i lysmiljøet. Hun var i Lyskultur i 18 år.

## Årene 1997 - 2006

Petter N. Haug tiltrådte stillingen som daglig leder av Lyskultur i 1997. Han hadde bakgrunn fra blant annet belygningsbransjen gjennom arbeid som kollega med Sogge i flere år. Haug sitter i dag som en god dynamisk leder.

Lys, syn og lysteknikk er mer aktuelt enn noen gang, og den biologiske virkningen av lyset på oss mennesker er vi bare i begynnelsen av å forstå. Dette har derfor også blitt et av de mest sentrale områdene innen lys og belysning og dermed et sentralt tema for Lyskultur.

På Lyskulturs årsmøte 2005 ble en ny strategisk plan for "Lyskultur" vedtatt. Det var nedlagt et stort arbeid i forkant, og det var gjennomført en ettårig strategiprosess hvor alle tillitsvalgte og medlemmene for øvrig deltok aktivt. Den nye planen tok for seg overordnede strategier, organisasjonens virksomhet, organisering av virksomheten og konkrete tiltak. I forbindelse med etablering av planen ble også formålet og begrepet Norsk kunnskapssenter for lys etablert. Planen er fortsatt gjeldende for Lyskulturs virksomhet.



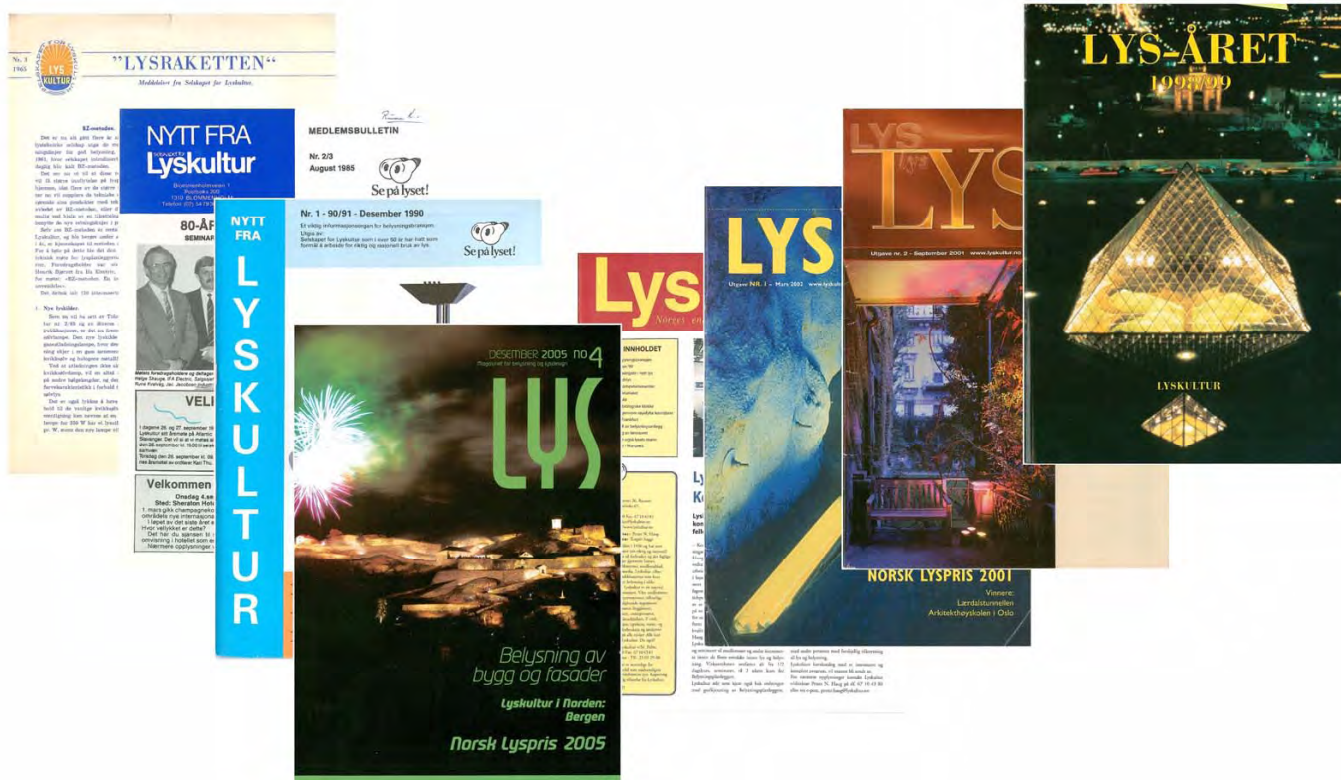
*Besøk på messen,  
fra Lyskulturs fagreise til EuroLuce i Milano i 2005*



# Fagtidsskriftet LYS

Lyskultur har nesten siden starten hatt som målsetning å kommunisere det lysfaglige med medlemmene og markedet. Det første bladet het Lysraketten, i årene som fulgte kom en rekke utgaver av bladet "Nytt fra Lyskultur" og ikke minst "Lysåret", inntil vi for 8 år siden kunne presentere et fagblad LYS som i dag kommer med 5 nummer i året.

Dette har utviklet seg til å bli et profesjonelt, leseverdig fagtidsskrift, med en vakker spennende design og layout. Dette konseptet vil utvikles videre; vi vil bestrebe oss på å få et enda bredere nedslagsfelt bl.a. å kombinere bruken av LYS som fagtidsskrift med en aktuell hjemmeside og månedlig informasjon per e-post til medlemmene.



## Årene 2006 - 2011

Lysteknisk har den raske overgangen gått fra glødelamper og tykke lysrør via supertynne lysrør, energisparepærer, lavvolt- og høyvolt halogen samt stadig mer avanserte damplamper og til diodelys (LED). Spesielt utviklede lyskilder og belysningsløsninger tilpasset de fleste bruksområder har satt dagsorden for Lyskulturs virksomhet. I denne femårsperioden opplevde vi at prosessen med utfasing av Edisons lyspære ble igangsatt og at produksjonen av lyspærer i Norge ble nedlagt.

Både Lyskultur og belysningsbransjen har måttet tilpasse seg for å møte samfunnets krav om stadig mer effektiv utnyttelse av den elektriske energien, uten forringelse av lyskvaliteten. Dette har vært et løpende prosjekt som har satt preg på alle de arrangementer som Lyskultur enten alene eller i samarbeid med beslektede bransjer og organisasjoner, har stått i bresjen for.

Lyskultur har således stått og står for en rekke større og mindre arrangementer gjennom årene som alle bidrar til å belyse det siste nye innen lysfaget. Først og fremst var det Oslo Lysfestival som nå har blitt til Lysdagen, som samler hundrevis av lysinteresserte fra alle miljøer. Under dette arrangementet kåres også vinnerne av Norsk Lyspris, som etter hvert har fått stor oppslutning, og hvor



*Lysets Dag på Eliaden 2006 samlet mange mennesker*



*Lysdagen var en stor suksess i 2007 og 2009, den arrangeres igjen 17. november 2011*

vinneren går videre til konkurransen om Nordisk Lyspris. Månedens Bygg, er fortsatt et populært arrangement som arrangeres regionalt i flere deler av landet, og som trekker et stort publikum. Disse arrangementene tar sikte på å presentere interessante lysprosjekter utendørs eller innendørs. I tillegg arrangeres jevnlig seminarer, fagreiser og andre aktuelle målrettede aktiviteter.

Lyskultur har gjennom målrettet satsing også blitt en organisasjon som står bak en stor del av etterutdanningen innen lysfaget i Norge. Det arrangeres årlig en rekke kurs innen ulike lysfaglige temaer. Kursene er systematisk bygget opp og kan føre frem til ulike nivåer med formell kompetanse. Høyest rager tittelen som Belysningsplanlegger hvor kursene knyttet til denne tittelen arrangeres i samarbeid med utdanningsinstitusjoner som NTNU, UMB og HiBu.

Lyskultur var pådriver for etableringen av et bachelorstudium i Lysdesign ved Høgskolen i Buskerud. Etter en lang og omfattende prosjektperiode ble studiet lansert med første kull av studenter høsten 2005. Studiestedet som ble valgt var Drammen. Det fjerde kullet av lysdesignere blir uteksaminert fra studiet i 2011. Det å sørge for at interessert ungdom fatter interesse for lys og belysning og tilegner seg verdifull kompetanse innen faget er særdeles viktig for samfunnet og for bransjen totalt.

Lyskultur kunne ikke eksistere uten sitt verdifulle nettverk av interesserte, kunnskapsrike personer innen lysbransjen og fra beslektede bransjer så som arkitekter, rådgivere, lysdesignere, el-entreprenører, grossister og detaljister innen elektro. Uten samarbeidet med nettverket intet Lyskultur og uten Lyskultur intet nettverksamarbeid! Her må nevnes Lyskulturs Informasjons- og kompetanseutvalg som velges på hvert Årsmøte og som er medlemmenes forlengede arm inn til styret hva gjelder blant annet langsiktig strategi.



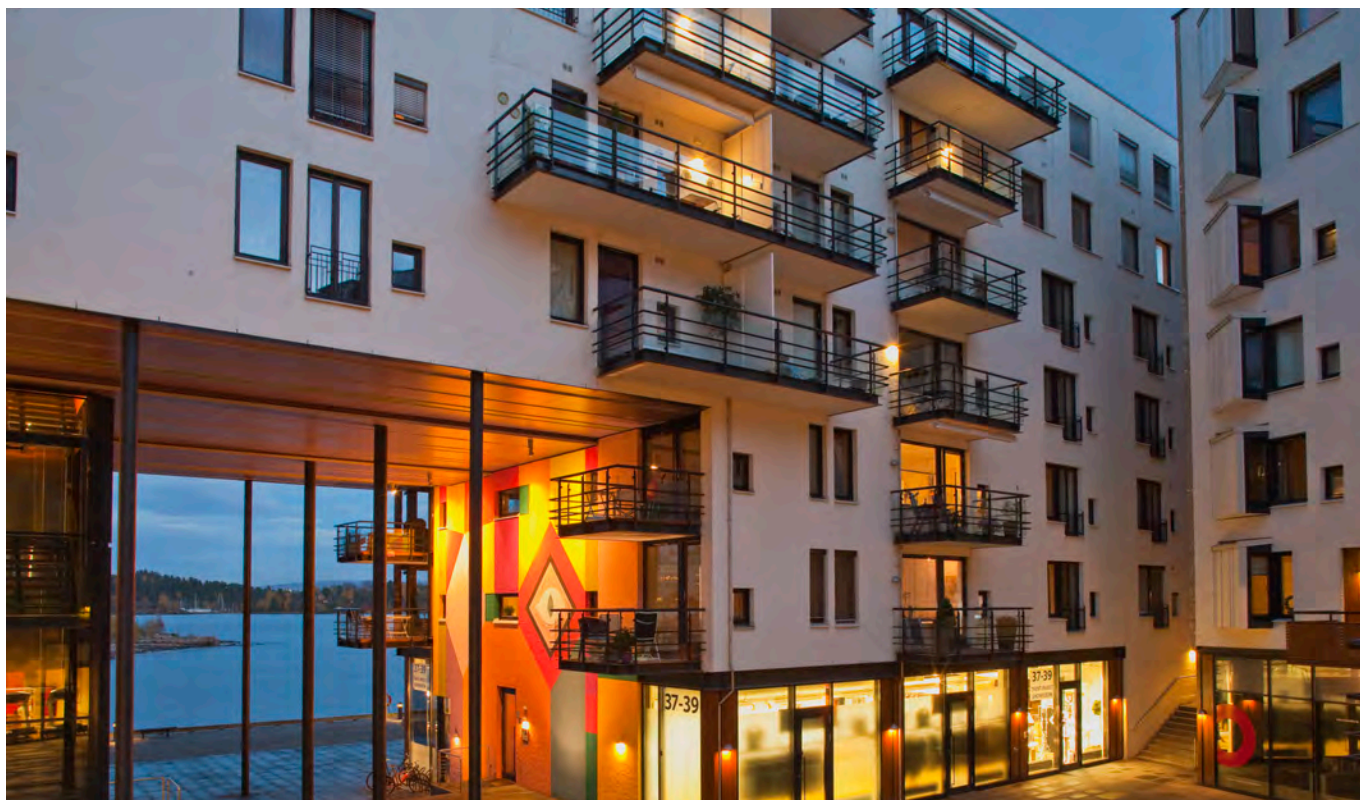
*Det første kullet med lysdesignstudenter ved Høgskolen i Buskerud*





*Guerrilla Lighting ble arrangert i forbindelse med en nasjonal konferanse om attraktiv og klimavennlig byutvikling i Drammen 2. november 2010. Konferansen ble arrangert av Framtidens Byer. Målet var å vise hva belysning kan gjøre for mørke og uvennlige uteområder. 50 personer med lykter og filtre laget en kortvarig lyssetting. Dette var andre gang dette lysstuntet ble arrangert i Norge av Lyskultur. Første gang var under LYSDAGEN 2009 i Sandvika.*





For Lyskulturs administrasjon er det den daglige oppfølging av medlemmer, den løpende kursvirksomheten og salg av publikasjoner noen av de viktigste oppgavene. Dette skjer gjennom e-post, elektroniske medlemsbrev, tilbud på hjemmesiden samt direkte telefonkontakt. Interessen for Lyskulturs kursvirksomhet er stigende. Dette er særlig knyttet til den lystekniske utviklingen som har funnet sted, og behovet for oppdatert informasjon i form av publikasjoner.

Her er Norsk Lysteknisk Komité (NLK), en gruppe av de ypperste fagpersoner innen lysteknikk i Norge, svært sentrale. De har et verdifullt nettverk som er helt uvurderlig for løpende å oppdatere lysteknisk informasjon. Spesielt vil vi her fremheve det gode internasjonale samarbeidet blant annet gjennom deltagelse i CIE (La Commission Internationale de Léclairage), CEN (Comité Européen de Normalisation), nasjonalt gjennom NEK (Norsk Elektrisk Komité) og Standard Norge.

**Norsk Lysteknisk Komité**

Magasinet LYS kom fra året 2010 ut med 5 nummer i året, 2 om våren og 3 høst/vinter. Dette er Norges eneste rene fagblad for belysning og lysdesign, og

man satser på at dette skal være et nøytralt talerør for det som er nytt og spennende innen lys og belysning. Bladet har fått et lekkert magasinpreg og er et forum hvor Lyskulturs medlemmer og andre interesserte finner siste nytt innen faget, gjennom artikler og nyhetsstoff. Aktuell informasjon om alt som skjer finnes i tillegg på Lyskulturs nettsider.

## Etterord fra forfatterne

I denne gjennomgangen har vi etter beste evne forsøkt å belyse Lyskulturs 75-årige historie og litt av det arbeid Lyskulturs administrasjon gjør og har gjort i løpet av de siste 5 år, frem til jubileet mars 2011. Vi har også forsøkt å vise den betydning det er for bransjen og for samfunnet å ha et sterkt Lyskultur i Norge. Det er å håpe at nettverket og alle interesserte innen faget er med på å dra lasset videre slik at Lyskultur også i kommende år vil være det norske kunnskapsenter for lys.

Viljen og målsettingen er klar: Lyskultur skal med sin evne til forandring og tilpassing til nye tider, videreføre sitt arbeid i kjent stil. Dette symboliseres ved at Lyskultur i 2009 moderniserte sin logo og at de nå har flyttet inn i nye tidsriktige lokaler på Lysaker. De nye lokalene skal bli et møtested for Lyskulturs medlemmer og andre lysinteresserte, og her skal man vise frem en stadig oppdatert presentasjon av nye produkter og lystekniske finesser.



# Utvikling av lyskildene

1879	Edison får en kulltrådslampe til å brenne i 40 timer. Den ga bare 3 lumen pr. watt.
1885	Laugstol Bruk i Skien ble det første "elverk" som solgte elektrisk strøm og den første glødelampe i Norge ble tent.
1902	Første glødelampe med metalltråd i stedet for kulltråd
1905	Elektrisk belysning bli mer og mer vanlig i Norge
1907	Glødelampen får Wolframtråd. Lysutbyttet øker til 8 lumen pr. watt.
1910	Stor utbygging av vannkraften i Norge.
1913	Glødelampen lages med spiralisert glødetråd
1920	Cirka 64 prosent av befolkningen bor nå i hus med innlagt elektrisk strøm.
1929	Oslo opplyst av 5300 elektriske lamper. I 1997 var der 65.000 elektriske lamper i drift.
1932	Lavtrykks-natriumlampen kommer på markedet som den aller første damplampen. Bruksområdet var i første rekke veilys.
1933	Glødetråden i glødelampen dobbeltspiraliseres og lysutbytte økes.
1935	Kvikksølvdamplampen blir til.
1936	Lyskultur stiftes.
1939	Lysrøret introduseres på det norske markedet.
1940-45	Alt gatelys er avslått. I Oslo lyser bare 724 spesielle 25W "blendingspærer" til nattorientering.
1948	Lysrør blir vanlig i kontor og butikker.
1950	Norske lysarmaturer masseproduseres.
1959	Halogenlampen introduseres.
1962	Lysdioden blir oppfunnet, den kom på markedet i 1968, da som indikatorlamper
1964	Den første metallhalogenlampen kommer på markedet.
1965	En regner nå med at 100% av befolkningen har innlagt elektrisk lys.

1965	Høytrykknatriumdamplampen er ferdig utviklet og overtar som lyskilde i gatelyset på grunn av høyt lysutbytte.
1970	Fiberoptikken kommer på markedet.
1978	Lysrørene blir slankere. Diameter går ned fra 38 millimeter til 26 millimeter.
1980	Lavvolt Halogen lampen gjør sitt inntog på markedet og med den en rekke nye små armaturer og strømskinner.
1980	En hel rekke kompaktlysør og sparelamper blir introdusert.
1989	Induksjonslampen. Gassutladning ved hjelp av høyfrekvens. Levetid hele 60.000 timer.
1990	Nye kraftigere billyspærer basert på halogen – og gassutladningsprinsippet tas i bruk.
1997	T5 – lysrøret introduseres. Det har nye dimensjoner og gir større lysutbytte. Det drives elektronisk og gir flere fordeler ved design av armaturer.
1997	Metallhalogenlamper med keramisk teknologi introduseres
2000	LED lyskilder er det siste nye innen lysteknikken. Man fant ut at de blå lysdiodene kunne konvertere blått lys til hvitt ved å legge et lag med fosfor over dioden
2004	Halogenlamper for 12V og 230V ble lansert som en direkte erstatning for glødelampen
2005	Energieffektive erstatninger for kvikksølvlamper og høytrykknatrium introduseres(45W erstatter 145W)
2009	Utfasingen av glødelampen starter
2010	Lyskilder som direkte erstatter glødelampen ble introdusert
2011	LED lyskildene er blitt så effektive at de kan erstatte en rekke lyskilder, og teknologien tas i bruk profesjonelt i betydelig utstrekning



# Lyskultur 75 år - Mer oppegående enn noen gang!

Lyskultur ble stiftet for 75 år siden med det primære formål å arbeide for rasjonell belysning i Norge og for økt forståelse av den betydning riktig belysning har på alle områder. Sammen med Lyskulturs nøytralitet er dette fortsatt selve grunnpilaren i virksomheten rundt organisasjonen. Medlemsgruppene er blitt mange flere og antall medlemmer likeså, men viktigheten av å spre kunnskap og forståelse om lys og belysning gjelder fortsatt.

Det er en eventyrlig utvikling som har funnet sted knyttet til lys og belysning. Helt fra den gang da elektrisitet og lys nærmest var for et under å regne, og frem til utviklingen av dagens LED lyskilder. Lyskultur har vært med på nær sagt hele denne krevende utviklingen. I mange sammenhenger viser det seg hvor viktig historien er for å kunne gjøre riktige valg fremover. Så også i Lyskulturs tilfelle. Selv om lysproduktene fornyes

og teknologien forbedres, så er Lyskulturs formål mye av det samme og står fast den dag i dag. Likevel har alle, som i mange år har vært nært knyttet til Lyskulturs arbeid, sett at store forandringer har funnet sted. Dette har blant annet ført til at Lyskultur i dag er Norsk kunnskapssenter for lys og at vi har god kontakt blant annet med nasjonale myndigheter.

Forandringene har vært nødvendige og riktige både i rolige og i mer turbulente tider. Da har det vært viktig å ha en rettesnor med en grunnidé og et formål som bakgrunn. Dette bør fortsatt stå sentralt rundt Lyskulturs virksomhet. Mange av Lyskulturs medlemmer og medlemsbedrifter har sett og ser Lyskultur som en viktig kilde til et verdifullt nettverk innen lysbransjen og beslektede bransjer. Ikke minst også som en nøytral partner og en garanti for riktig informasjon. Det er organisasjonens medlemmer som utgjør kjernen i Lyskultur. Medlemmene besitter kunnskapen, og det er de som tilfører omgivelsene kunnskap og viten om hva som skjer innen faget. For Lyskulturs administrasjon blir formidling, gjennomføring av ulike aktiviteter, samarbeid og kontakt med medlemmene den viktigste delen av arbeidet.



Petter N. Haug





Lyskulturs nye lokaler i Strandveien på Lysaker

Lysfaget er blitt mye mer komplekst og utviklingen går raskt. Det er nesten slik at det er skjedd mer de siste 5 årene enn på de første 70 årene. Lyskultur har fulgt med i tiden og har som organisasjon tilpasset seg endrede premisser og rammebetingelser. Noe av dette symboliseres ved at hovedkontoret sommeren 2010 flyttet til tidsriktige og moderne lokaler på Lysaker. Her illustrerer de installerte belsningsløsningene utviklingen og dagens muligheter innen lys og belsning. Et annet eksempel på tilpasninger som er gjort i den senere tid er Lyskulturs publikasjoner som etter nesten 10 års forberedelser, endelig foreligger i elektronisk format med muligheter for flerbrukerløsninger og elektronisk abonnement. Videre tilpasninger i kommunikasjonen med og mellom medlemmene og overfor øvrige omgivelser, er videreutvikling av bruk av nettsider og andre elektroniske medier.

Utviklingen innen lys og belsning er akselererende og det er krevende å følge med i tiden. Midt oppe i dette skal Lyskultur utvikle seg videre både for å opprettholde status og for å være en betydelig aktør i det norske samfunn. Dette vil være krevende for alle engasjerte i organisasjonen, men historien har vist at Lyskultur har greid å følge med i utviklingen, både den lystekniske og den kommunikasjonsteknologiske.

10. mars 2011

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Petter N. Haug'.

Petter N. Haug,  
administrerende direktør i Lyskultur

Lyskultur takker for viktig støtte  
i forbindelse med denne utgivelsen



TARGETTI  
POULSEN

iGuzzini



FAGERHULT

siteco



frizen  
belysning

PHILIPS

THORN

Multilux



ERCO

